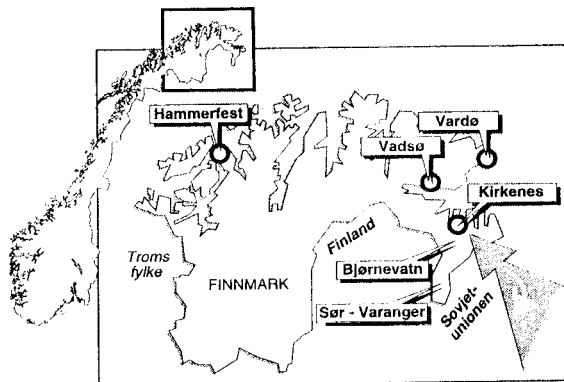

107952

Russerne ville ha militærbaser

EIRIK RAMBERG

Ved krigens slutt fremmet personer på høyt politisk og militært nivå i Sovjetunionen forslag om opprettelse av militærbaser i Nord-Norge.

Den sovjetiske generalstab ville ha noe igjen for krigsinnsatsen. Dokumenter fra det russiske utenriksministerium som nylig er nedgradert, viser at forsvarsledelsen og byråkrater i utenriksministeriet ønsket å overta deler av Øst-Finnmark, samt opprette militærbaser i Kirkenes, Vadsø, Vardø, Hammerfest og Tromsø, samt på Bjørnøya og Spitsbergen.

Historiker Sven G. Holtsmark ved Institutt for forsvarsstudier har fått adgang til materialet fra arkivet til det russiske utenriksministerium.

18. oktober for 50 år siden gikk de første soldatene fra Den røde armé inn i Norge.

Til Tana

I nesten ett år oppholdt flere tusen russiske soldater seg på norsk jord. De gikk aldri lenger vest enn Tana-elven, men på høyt militært og politisk plan ble det fremmet forslag omfattende tiltak. Årsaken til at noen erobring ikke ble gjennomført, og at soldatene trakk seg ut, er ikke avklart. Høyst sannsynlig var utenriksminister Vjatsjeslav Molotov mest opptatt av hvor grensene skulle gå i Mellom-Europa. Skandinavia og Kola-halvøya ble sett på som mindre viktig.

– 27. oktober 1944 signerte Tatjana Sjdanova i utenriksministeriets 5. avdeling et notat om «spørsmålet om den norsk-russiske grense». Hennes avdeling hadde ansvaret for skandinaviske saker, og hun mente at den nåværende grense ikke måtte betraktes som endelig, sier Holtsmark.

– Sjdanova ønsket at Sovjetunionen skulle få kontroll over Svalbard og deler av Nord-Norge, slik at de fikk egenkontrollert adgang til Atlanterhavet. Generalstaben støttet forslaget, det samme gjorde flere av uten-

FORSKER: Historiker Sven G. Holtsmark ved Institutt for forsvarsstudier.

riksministerens nestkommanderende, opplyser Holtsmark.

– Det haster å få kontroll over området. Om ikke vi bygger militære flyplasser, marinebaser, jernbane osv. i Nord-Norge, vil England gjøre det, skriver Sjdanova. Hun ville at Sovjet skulle benytte den «utenrikspolitiske bonus som frigjøringen av Nord-Norge har bragt oss».

Hun mente at planene skulle presenteres for norske myndigheter etter at Den røde armé hadde gått vestover i Finnmark og frem til Narvik. Planen for Nord-Norge inneholdt flere alternativer. Russene foreslo et felles sovjetisk-norsk forsvar av landsdelen, eller at Sovjet skulle få «leie» baseområder i 20-25 år. Det forelå også forslag om å beholde Finnmark øst for Tana-elven.

Utenriksminister Trygve Lie ble orientert av Molotov om planene for et «felleseie» av Svalbard på et nattlig møte i Kreml 12. november.

Se også leder side 14

Ap 24/10 -95